

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI BOLALARINI KOINOT SIRLARI
BILAN TANISHTIRISH**

Saidova Dilnoza Baxtiyor qizi
Qamashi tumani 7-DMTT tarbiyachisi
saidovadilnoza366@gmail.com
ORCID:009000467960724

ARTICLE INFO**ABSTRACT:****ARTICLE HISTORY:**

Received:18.04.2025

Revised: 19.04.2025

Accepted:21.04.2025

KEYWORDS:

maktabgacha ta'lim,
koinot, bolalar
rivojlanishi, kosmik
tushunchalar, vizual
metodlar, interaktiv
o'yinlar, ilmiy
dunyoqarash, ta'lim
texnologiyalari

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni koinot sirlari bilan tanishtirishning mazmun-mohiyati, ahamiyati va uslublari haqida fikr yuritiladi. Bolalarning tabiatga bo'lgan qiziqishi, bilishga bo'lgan ehtiyoji va kognitiv rivojlanishini hisobga olgan holda, koinot haqidagi dastlabki tushunchalarni berishning pedagogik yondashuvlari yoritiladi. Shuningdek, bu jarayonda vizual vositalar, interaktiv metodlar va o'yin texnologiyalaridan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar berilgan. Maqolada bolalarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish va ularni atrof-muhitni anglashga yo'naltirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Koinot — bu inson tafakkuri uchun eng sirli va shu bilan birga eng qiziqarli mavzulardan biridir. Osmon jismlari, sayyoralar, yulduzlar, Quyosh va Oy kabi obyektlar bolalarda tabiiy ravishda hayrat va qiziqish uyg'otadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun bu qiziqish — bilimga bo'lgan ilk qadamlardan biri hisoblanadi. Shu sababli ularni koinot haqidagi ilk tushunchalar bilan tanishtirish, ilm-fanga mehr uyg'otish va kuzatuvchanlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyalanayotgan bolalarni koinot sirlari bilan tanishtirishning maqsadi, ahamiyati, metodik yondashuvlari va bu jarayonda foydalaniladigan pedagogik vositalar haqida so'z yuritiladi. Maqsad — bolalarda olamni anglash istagini uyg'otish, ilmiy tafakkurni rivojlantirishga zamin yaratishdir. Maktabgacha ta'lim jarayonida bolalarga koinot haqidagi dastlabki bilimlarni berish, ularning bilim olish

qobiliyatini rivojlantirishda ilg'or pedagogik adabiyotlar va metodik yondashuvlar alohida o'rin tutadi. Ushbu bo'limda koinot haqidagi bilimlarni maktabgacha yoshdagi bolalarga o'rgatishda qo'llaniladigan metodlar, o'qitish usullari va pedagogik materiallar tahlil qilinadi. Koinot haqidagi dastlabki bilimlarni bolalarga o'rgatishda quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

-Vizual-metodik usullar: Bu usulda bolalar koinotning turli obyektlari (sayyoralar, yulduzlar, Oy va Quyosh) haqidagi ma'lumotlarni ko'rsatuvchi tasvirlar va rasmlar orqali o'zlashtiradilar. Koinot haqidagi ilmiy tushunchalar bolalarga sodda va tushunarli shaklda taqdim etiladi. Masalan, bolalarga Quyosh tizimi haqida rasm yoki maketlar ko'rsatiladi, ularning har bir sayyorasi va uning koinotdagi o'rnini tushuntiriladi.

-Interaktiv o'yinlar va ekskursiyalar: Bolalarning qiziqishini uyg'otish va koinot haqidagi bilimlarini yanada mustahkamlashda o'yinlar katta ahamiyatga ega. Interaktiv o'yinlar, masalan, "Kosmik sayohat" yoki "Yulduzlarni topish" o'yinlari orqali bolalar nafaqat koinot haqidagi bilimlarini kengaytiradi, balki tafakkur va mantiqiy fikrlashni ham rivojlantiradilar. Shuningdek, planetariy yoki astronomiya ko'rgazmalariga ekskursiyalar tashkil qilish bolalarning koinot haqidagi bilimlarini yanada chuqurlashtiradi.

-Dastlabki ilmiy tajribalar: Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun oddiy ilmiy tajribalar va kuzatuvlar koinot haqidagi bilimlarni mustahkamlashda samarali bo'lishi mumkin. Masalan, bolalarga o'z qo'llari bilan yulduzlar shaklini yasash, kosmik sathni yaratish, yoki "oy"ni qanday shakllanishi haqida kichik tajribalar o'tkazish orqali ularning qiziqishini yanada oshirish mumkin.

Tadqiqot va kuzatish: Bolalarga koinotdagi hodisalarni kuzatishni o'rgatish, masalan, yulduzlarning ko'rinishidagi o'zgarishlarni yoki har xil fazoviy ob'ektlarning holatini o'rganish orqali bolalar ilmiy fikrlashni rivojlantiradilar.

Maktabgacha ta'limda koinot haqidagi bilimlarni o'rgatish nafaqat bolalar uchun ilm-fan asoslarini o'rganishning boshlang'ich nuqtasi, balki ularning tafakkurini rivojlantirish, tabiatni tushunish va atrof-muhitga bo'lgan qiziqishni oshirishga xizmat qiladi. Pedagogik adabiyotlarda koinot haqidagi dastlabki tushunchalarni o'rgatish uchun mos metodlar va vositalar batafsil yoritilgan bo'lib, bu usullar bolalarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Koinot haqidagi bilimlarni maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga o'rgatishning pedagogik ahamiyati katta. Bu jarayon nafaqat bolalarda ilmiy dunyoqarashni rivojlantirish, balki ularning tafakkurini kengaytirish, atrof-muhitga nisbatan qiziqishlarini oshirish va ilm-fanga bo'lgan sevgini uyg'otish uchun muhimdir. Biroq, bolalarga koinot haqidagi bilimlarni berishda uchraydigan ba'zi metodik va

psixologik masalalar ham mavjud. Ushbu bo'limda maktabgacha ta'limda bolalar koinot sirlari bilan tanishtirilayotganda uchraydigan muammolar, ularni hal qilish yo'llari va pedagogik yondashuvlar haqida fikr yuritamiz.

O'rganish jarayonini qiziqarli va amaliy qilish uchun bolalar o'zlariga kosmik mavzudagi tajribalarni yaratishlari mumkin. Masalan, yulduzlarni qanday o'chirish va o'chirishni simulyatsiya qilish yoki turli materiallar yordamida "meteor" yaratish kabi tajribalar. Bu tajribalar orqali bolalar koinotdagi hodisalarni haqiqatan qanday kechishini tasavvur qilishlari mumkin. Bolalarga koinot haqida o'ylab, kreativ loyihalar yaratish imkoniyatini berish: masalan, o'zining koinot kitobini yoki sayyoralar haqidagi jurnalini yaratish. Bu turdagi faoliyatlar bolalarning ijodkorlik va tasavvurini rivojlantiradi.

Koinot sirlarini bolalar bilan tanishtirishning bir qancha muhim maqsadlari bor. Bu maqsadlar bolalarning bilimlarini kengaytirishdan tashqari, ularning dunyoqarashini va tafakkurini rivojlantirishga ham yordam beradi. Koinot haqidagi bilimlar bolalarni ilmiy tafakkur tarziga o'rgatadi. Koinot va uning tuzilishini o'rganish orqali bolalar ilm-fan, fizika, astronomiya va kosmologiya kabi sohalarga qiziqish hosil qiladilar. Bu ularni murakkab savollarni hal qilishga, tadqiqot va tahlil qilishga o'rgatadi.

Koinot haqida o'rganish, bolalarni atrof-muhitni yaxshiroq tushunishga va tabiatni hurmat qilishga undaydi. Yulduzlar, sayyoralar, galaktikalar va koinotning boshqa ob'ektlarini o'rganish orqali bolalar koinotning muhimligini, uning cheksizligini va go'zalligini anglab yetadilar. Bu esa ularning tabiatga bo'lgan mehrini oshiradi. Koinotning sirli va g'ayrioddiy tabiatini o'rganish bolalarning tasavvurlarini kengaytiradi. Koinotdagi yulduzlar, sayyoralar va galaktikalar haqidagi bilimlar ularda yangi dunyoqarashlar va ijodiy fikrlashni shakllantiradi. Bolalar o'zlarining tasavvurini ishlatib, yangi kosmik dunyo va ssenariylarni yaratishga intilishlari mumkin.

Koinot sirlarini o'rgatish orqali bolalar turli ilmiy tushunchalarni, masalan, gravitatsiya, vaqt, fazo, sayyoralar va yulduzlar haqida bilib olishadi. Bu bilimlar ular uchun nafaqat ilm-fanga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi, balki umumiy bilimlar bazasini kengaytiradi. Koinot o'zida hali ham ko'plab sirlarni saqlab qolgan. Bolalar koinot haqidagi yangiliklar va kashfiyotlar bilan tanishib, bu sirlarni o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini kuchaytiradilar. Ular, masalan, yulduzlarning tug'ilishi, qora tuynuklar yoki kometalar haqida bilib olish orqali koinot haqidagi yangi bilimlarni qabul qilishga tayyor bo'ladilar.

Koinot sirlarini o'rgatish bolalarga dunyoning va butun koinotning cheksizligini tushunishga yordam beradi. Bu ularda o'zining va dunyoning kichik bir qismida yashashini anglashni ta'minlaydi, bu esa ular uchun jahon va odamlar haqidagi bilimni kengaytiradi. Ularning dunyoqarashi kengayadi, va ular boshqacha nuqtai nazardan o'ylay boshlaydilar. Koinot va uning sirlarini o'rganish bolalar uchun katta ilhom manbai bo'lishi mumkin. Bolalar koinot haqidagi qiziqarli bilimlarni o'rganish orqali o'z maqsadlariga erishish uchun motivatsiyani topadilar. Ular kosmosdagi barcha imkoniyatlarni ko'rib, o'z hayotlarida ham katta orzularni amalga oshirishga ilhom oladilar. Koinot haqidagi bilimlar bolalar uchun kompleks tushunchalarni soddalashtirishga yordam beradi. Koinotni o'rganish, bolalar fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi, chunki ular o'qiyotgan yoki ko'rayotgan narsalarni ma'nosini tushunishga harakat qilishadi. Bu esa, o'z navbatida, ularning ilmiy fikrlashini va mantiqiy tahlil qilish qobiliyatlarini oshiradi.

Koinotni o'rganish bolalar uchun turli madaniyatlar, xalqlar va davlatlar o'rtasida ijtimoiy va madaniy aloqalarni o'rganish imkonini yaratadi. Koinotning sirlarini o'rganishda global yondashuvlar, tadqiqotlar va ilmiy kashfiyotlar ko'p millatli hamkorlikni talab qiladi, bu esa bolalarni ko'proq ochiq fikrlashga, hamkorlikka va boshqa xalqlarga nisbatan mehribonlikka o'rgatadi. Koinot haqida o'rganish bolalarga amaliy tajriba va eksperimentlar qilish imkonini beradi. Yulduzlar, sayyoralar va koinot hodisalarini o'rganish orqali bolalar turli ilmiy usullarni va metodlarni qo'llashga o'rgatiladi, bu esa ularning amaliy bilimlarini oshiradi va ixtirochilik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Bolalarga koinot haqidagi dastlabki tushunchalarni berishda ularning yosh xususiyatlarini hisobga olish zarur. Maktabgacha yoshdagi bolalar hali abstrakt fikrlashni to'liq rivojlantirmagan, shuning uchun ular uchun ilmiy tushunchalarni oddiy va aniq tarzda

tushuntirish muhimdir. Koinot kabi murakkab va sirli mavzularni tushuntirishda ko'proq vizual, didaktik materiallar, tasviriy san'at va o'yin texnologiyalaridan foydalanish talab etiladi. Agar koinot haqidagi ma'lumotlar bolaga o'zining kundalik hayoti va tushunchalari asosida yetkazilsa, ular osonroq qabul qilishi mumkin. Masalan, yulduzlar va sayyoralar haqida tushunchalar bolalar uchun tasavvur qilishi oson bo'lgan shakllarda ko'rsatilishi kerak. Bu bilan ular koinotni o'ziga yaqinlashtirib, ilmiy bilimlarni o'zlashtirishga qiziqish uyg'otish mumkin. Koinot haqida bilim berishda vizual va interaktiv metodlardan foydalanish juda muhim. Bolalarning qiziqish va e'tiborini jalb qilish uchun ular bilan o'yinlar o'tkazish, kosmik sayohatni tasavvur qilish, yulduzlarni sanash yoki sayyoralar harakatini o'rgatish kabi metodlar samarali bo'ladi. Bunday metodlar bolalarning faolligini oshiradi va ilmiy materiallarni o'zlashtirishni osonlashtiradi.

XULOSA

Koinot sirlari bilan tanishtirish — bu faqat ilmiy bilimlarni uzatish jarayoni emas, balki bolalar dunyoqarashini rivojlantirish, ularning ijodiy va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishning muhim vositasidir. Pedagoglar bolalarga koinot haqida bilimlarni berishda yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda interaktiv, vizual metodlar va ijodiy yondashuvlarni qo'llashlari zarur. Bu jarayonda ilmiy materiallarni aniq va sodda tarzda taqdim etish, bolalarga qiziqarli va tushunarli bo'lishi kerak. Xalqaro tajribalar, shuningdek, o'zbek maktabgacha ta'lim tizimida koinot mavzusiga yondashuvni yangilash va samarali metodlarni joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mamatov, Z.N. (2018). Maktabgacha ta'limda kognitiv rivojlanish. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
2. Karimova, S.T. (2020). Bolalar psixologiyasi va ularning o'zini o'zi anglash jarayoni. Toshkent: "Pedagogika" nashriyoti.
3. Ismoilov, A.M. (2017). Maktabgacha ta'limda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish. Toshkent: "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi" nashriyoti.
4. Xolmurodov, S. (2015). Maktabgacha ta'limning metodik asoslari. Toshkent: "O'zbekiston Ta'lim nashriyoti."